

VÝSTAVBA A ROZVOJ JRD V UHORSKOM

Výstavbu obce, jej hospodársky a sociálny rozmach od r. 1950 aj napriek všetkým chybám a krivdám nie je možné pňe pochopiť aspoň bez stručnej charakteristiky výstavby a rozvoja JRD do súčasnosti. Myšlienka vzájomnej pomoci, spolupráce, pomoci malým a stredným roľníkom mala a má hlboké v družstevnom hnutí aj v našej obci. Zvlášť po katastrofálnej suchote a neúrode v r. 1947 silne vzrastala.

Naša plne svoj odraz v založení „Strojového družstva“, ktoré dostalo od štátu 2 traktory. Za predsedu družstva bol zvolený Michal Godava a za členov predstavenstva: Ondrej Bálint a Jan Bálint

Po roku 1948 vzniká aj v našej obci „Jednotný zväz slovenských roľníkov“. Za predsedu bol zvolený Ondrej Ďuriška. Intenzívna politicko - organizátorská práca za vytvorenie kolektívneho hospodárstva na pôde, rozhodné prekonanie prežitkov feudálnej rozdrobenosti pôdy, upevňovanie zväzku robotníckej triedy a pracujúceho roľníctva a vzájomnej pomoci viedla v januári 1952 k založeniu Roľníckeho družstva III. typu. Iniciátorom bola MO KSS. Zakladajúci členovia boli: Jozef Mihál, Michal Godava, Juraj Pánik, Jan Bálint, Ondrej Bálint, Ondrej Ďuriška a M. Šmaro. Intenzívna organizátorská práca medzi roľníkmi vyvrcholila 7. septembra 1952 na ustanovujúcej schôdzi, ktorá schválila prevádzkový poriadok JRD III. typu. Do JRD vstúpilo 112 - väčšina roľníkov z obce.

predsedu bol zvolený Jan Bálint, členmi správy sa stali Ján Gubza, Juraj Pánik, Jan Matej a Elena Tokajová.

- vedúci rastlinnej výroby: Jan Gregor
- vedúci živočíšnej výroby: Pavel Koška /Roško/
- agronóm JRD: Pavel Sabó /Huhul'a/
- zootechnik: Juraj Hronec /Hrachár/
- skladník: Ondrej Bálint
- pokladník: Jozef Sabó /Ľaukove/

Už prvé kroky vedenia JRD vyžadovali nesmiernu energiu pri sústredovaní dobytká, ošípaných, krmív, výber chlievov pre sústredený chov dobytká, jeho ochranu a

zásobovanie krmovinami spoločnú orbu, rozorávanie medzí, osev pôdy. Množstvo energie organizátorskej a manuálnej práce pre výstavbu základných kapacít kravínov, ošipární, skladových priestorov i ovčínov, a plne produktívnejšie rozvinutie poľnohospodárskej veľkovýroby trvalo viac ako 10 rokov. Jeho výsledky v rastúcich výnosoch boli veľmi povzbudivé.

Roky 1953 - 1960 boli najťažšie, najzložitejšie. Došlo aj ku závažným chybám počiatočného obdobia, ktoré sa prejavili v politickom aj administratívnom nátlaku, zvlášť voči väčším a zostávajúcim súkromne hospodáriacim roľníkom. Bola to aj slabá finančná pomoc, podpora štátu až do r. 1960, čo spomaľovalo aj predlžovalo proces konsolidácie v JRD. Po r. 1960 sa výrazne zlepšila finančná podpora štátu JRD. Dochádza postupne k výraznejšiemu ekonomicko soc. rozmachu. Rast hospodárskej prosperity významne prispieva k celkovej premene života aj tváre obce. Mení sa podstatne charakter práce, odvekej dennej dlho-dobej driny. Prechádza sa od skromnej malovýroby k veľkovýrobe priemyslovými metódami výroby. Ale má to aj svoj negatívny dopad. Vážne sa oslabuje vlastnícky vzťah k pôde, majetku k hospodárnosti aj šetrnosti. Postupne narastá investičná činnosť. Neustále sa zlepšujú materiálne - technické podmienky rastu produktivity práce, zvyšovanie ha výnosov, viac ako 200 % zvyšovanie úžitkovosti dobytka. To najdôležitejšie, hlavne od r. 1970 pre každého pracovníka JRD bol slušný zárobok, rýchly rast životnej a kultúrnej úrovne. Naše JRD patrilo, obzvlášť v období rokov 1965 - 1980 pod vedením vtedajších predsedov Ferienčika, Jána Kantoráka a neskôr Ing. Líšku, medzi popredné družstvá v okrese. V rokoch 1980 - 1984 došlo k ekonomickej stagnácii úpadku a veľkému zadĺženiu JRD. Nástupom k rozsiahlym nákladným melioráciám ornej pôdy v hodnote viac ako 10 miliónov Kčs cez podstatný vklad štátu, ekonomickej prosperite neprosperovalo. Vážne poklesla úroveň riadenia a kontroly, ako pracovná disciplína a hospodárnosť.

Nástupom nového vedenia JRD na čele s predsedom, skúseným ekonómom Ing. Jurajom Vajsom, CSc, po r. 1985 dochádza k postupnému skvalitneniu riadiacej práce, náročnosti voči vedeniu pevnej systematickej kontrolnej činnosti a energickému zjednávaní poriadku, pracovnej

disciplíny, hospodárnosti, obnovení efektívnosti rastlinnej aj živočíšnej výroby. JRD sa znovu zaraďuje medzi najlepšie JRD v okrese. Každý pokles prosperity alebo vzostup a trvale dobré výsledky, prihliadajúc k objektívnym podmienkam, vplyvu a pomoci štátu, úrodnosti alebo neúrodnosti v jednotlivých rokoch je však podmienený aj vysokou odbornosťou, kvalifikovanosťou, vzdelanosťou a organizátorskou schopnosťou vedúcich úsekov výroby aj správy JRD. Je iste aj ich zásluhou, skúsenosťami, pracovitosti a náročnosti k sebe aj podriadeným za kvalitatívne vyššie výsledky práce. Negatívnou skúsenosťou, ktorá spôsobila brzdenie cieľavedomého úsilia kvalitnej riadiacej práce a kontroly boli

prejavy rodinkárstva, zmierlivosti a nedisciplinovanosti. Kritickým a sebakritickým pohľadom späť na uplynulých 40 rokov od vzniku JRD, skúsenostiam aj ponaučeniam pre dnešok je treba vidieť, že ono hlavne povznieslo na vysoký stupeň úroveň hospodárskeho, sociálneho a kultúrneho rozvoja našej obce. To vytváralo veľmi dobré podmienky pre rýchly rast hmotnej a kultúrnej úrovne družstevníkov aj rozmachu individuálnej výstavby. Tvár dediny sa tak zmenila na nepoznanie. Prevratné zmeny a výsledky v hospodárskom a sociálnom rozvoji sa nedajú zrovnať dlhými stáročiami vývoja našej obce.

Ekonomická sila JRD sa ešte umocňovala postupným zlúčením menších JRD z Hradišťa, Krnej a Rovnian. Rozsiahla investičná výstavba JRD aj v pripojených obciach vytvorila dobré predpoklady na zvyšovanie produktivity, intenzifikáciu poľnohospodárskej veľkovýroby. Bola k tomu cieľavedome, postupne vytváraná materiálna báza.

- v prvom poradí výstavba kravínov a hydinární /1953 - 19557
- výstavbou ošipárni a ovčínov /1953 - 1957
- výstavbou veľkého strojového strediska s dielňami a veľkým strojovým parkom
- výstavbou poľného mlatu v areáli strojového strediska
- ďalšou etapou výstavby moderných kravínov a teľatníka pre 700 kusov dobytky /1960 – 19707
- výstavba veľkokapacitného senníka a ovčína
- výstavba závodnej kuchyne a jedálne
- vykonanie rozsiahlej meliorácie pôdy v hodnote 11 miliónov Kčs/1981- 19857
- odkúpenie Šulajove domu a jeho rekonštrukcia a dostavba na novú administratívnu budovu JRD
- výstavba 6 bytoviek v obci, celkom 36 bytov. Potrebné bytovky boli vybudované aj v pripojených obciach
- investičná výstavba bola v potrebnej miere vykonaná aj v pripojených obciach, napr. triedička zemiakov, zemiakáreň veľké 2 výrobné haly plánované pôvodne pre pridruženú výrobu z Harmaneckých papierní cca 20 miliónov Kčs.
- významným zdrojom pre zamestnanosť občanov aj finančný príjem bol v pridruženej výrobe aj v stavebnej skupine
- družstvo vybudovalo vlastnými silami a nákladom 3 veľké zberné studne, vodnú nádrž a vodovod do vlastných bytoviek, ku ktorému sú dnes pripojené aj ostatné rodinné domy v Bugnoške a na Mikelke /1983 - 1985/
- JRD intenzívne podporovalo a pomáhalo pri všetkých aktivitách obce, MNV, teraz obecnému zastupiteľstvu, školám, spoločenským organizáciám, športu ale aj ostatným občanom. Zvlášť strojmi a dopravnými prostriedkami.

V uplynulom období 42 rokov, vykonávali funkciu predsedu JRD:

- r.1952 do júna 1956: Jan Bálint, Jozef Mihál', Jan Straško, Pavel Koška, Martin Števkó
- od 1. 6. 1956 do r. 1960: Jozef Gubza a Jan Baráni
- od r. 1961 do r. 1971: Jozef Arpáni, p. Ferienčík a Ing. Vojtko
- od r. 1972 do r. 1980: Jan Kantorák, Pavel Kudlák, Ing. Líška a znovu p. Ferienčík
- od r. 1981 do r. 1984: Ing. Belko
- od r. 1985 až do 1998/: Ing. Juraj Vajs, Csc

Roky 1990 - 1994 sú najťažším obdobím v celej histórii JRD. V dôsledku bezhlavého presadzovania návratu k súkromnému hospodáreniu na pôde, k priamym pokusom rozbiť JRD, aspoň k novému rozdeleniu zlúčeného družstva na životaneschopné oddelené malé družstvá, ktoré by nemohli existovať bez úzkej kooperácie pri využívaní nerozdeliteľných výrobných kapacít.. Štátnym podceňovaním výhod a predností potravinovej sebestačnosti, tvrdou reštrikčnou politikou, obmedzovaním štátnych dotácií, dochádza k prudkému úpadku a rozvratu väčšiny JRD. K tomu ešte katastrofálna suchota a neúroda r. 1993 ale aj r. 1994 doviedla skoro k úplnému kolapsu v minulosti previtajúcich JRD.

Napriek značnému úpadku JRD, nie však jeho vlastným zavinením v r. 1989 - 1992 sa družstvo v duchu zákona transformovalo 12. decembra 1992 na Družstvo vlastníkov pôdy. Pred transformáciou bola hodnota majetku vcelku 127,071.000 Kčs. Čisté imanie k transformácii bolo 51,776.000 Kčs. JRD obhospodarovalo celkom 2.731 ha pôdy. Vr. 1992 - 1993 bolo podľa žiadostí pôvodných vlastníkov vyčlenené asi 120 ha pôdy k súkromnému obhospodarovaniu. K 1. 1. 1995 bolo vyčlenených ďalších 65 ha pôdy. Napriek rastu prvotnej aj druhotnej platobnej neschopnosti, rastu zadĺženosti a zdieračskými úvermi bank, podstatným obmedzovaním modernizácie, investícií, Roľnícke družstvo bojuje o svoje prežitie. Ku cti družstevníkov patrí vydržať a nepripustiť rozvrat družstva, alebo neobrať všetku pôdu. Vysoko oceňujeme úsilie vedenia, členov a zamestnancov družst-va, aj za cenu vlastných obmedzení a strát na osobných príjmoch, nekapitulovať, nevzdať sa, hľadať cesty aj prostriedky nového oživenia a ziskovosti Roľníckeho družstva.

Roky 1993 - 1994 veľmi ťažko doliehajú na ekonomiku RD- Veľká suchota spôsobila ťažké straty vo výrobe krmovín ale aj okopanín na celom Slovensku. To ťažko postihlo živočíšnu výrobu. Bolo nutné podstatne znížiť stavy hovädzieho dobytku a úplne zlikvidovať aj chov koní. Ťažko doliehala pretrvávajúca, reštriktívna koncepcia poľnohospodárskej politiky vlády. Do toho ešte prichádza nový úder ekonomike hospodárenia v morovej náказe v ošipárni v Hradišti. Museli byť utratené všetky ošipané. Preto aj hospodársky výsledok za r. 1994 zaznamenal deficit 1,5 mil. Sk.

Rok 1995, cez novú vlnu suchoty, ktorá spôsobila pokles výnosov obilnín, pšenice, jačmeňa, silne klesajú aj zdroje príjmov RD. Ťažko sa vyrovnáva so stratou za r. 1993 - 94. Situácia sa zhoršila aj v zemiakárstve podstatným znížením sadbovej plochy, pre vážny nedostatok sadbových zemiakov a skoro nedostupných cien dovážanej sadby. Dochádza k premyslenejšej, pozitívnejšej zmene poľnohospodárskej koncepcie vlády, ktorej cieľom je oživiť, obnoviť sebestačnosť vo výrobe potravín. 3. 4. 1995 sa vytvára POLNOSTAV s. r. o., s cieľom oživiť rozvoj poľnohospodárskej výroby. Pre obnovu investičnej činnosti v RD je žiaduce zásadne zmeniť vzťah bank, úverovej politiky, prekonať úžernícky vzťah bank voči RD.

V r. 1995 bola vykonaná rekonštrukcia veľkej maštale po likvidovanom hovädzom dobytku z r. 1993, pre podstatné zvýšenie výroby, výkrmu ošípaných. Podstatne prispeje k zvyšovaniu príjmov RD, k rýchlejšiemu obratu výkrmového stáda ošípaných a návratu vložených investícií a splátok úverov banke. Za neobvykle ťažkých podmienok dokázalo RD včas ukončiť zber okopanín, všetky jesenné práce, hnojenie, orbu, osev ozimín k založeniu novej úrody, snád' už v priaznivejších podmienkach r. 1991. Hospodársky výsledok r. 1995 bol bez deficitu, vyrovnaný. Boli položené dobré základy pre rast efektívnosti poľnohospodárskej veľkovýroby a rozhodnejšie prekonávanie obdobia stagnácie.

Žiaľ pri bezhlavom presadzovaní trhovej ekonomiky, ekonomickej bezkonceptnosti vlády, RD nedosahovalo výsledky potrebné k ekonomickému rozmachu dokonca nebolo schopné prežiť vo vzniknutých podmienkach ani po zredukovaní počtu zamestnancov a odbúraní niektorých neefektívnych výrob a v roku 1998 vyhlásilo RD bankrot. Na pozostatkoch zaniknutého družstva sa snažil oživiť poľnohospodársku výrobu v lokalite POLNOSTAV s. r. o., pod vedením bývalého predsedu, Ing. Juraja Vajsa, CSc. a konateľ'a Vojtecha Líšku. No ani tento subjekt nedokázal prežiť v ťažkých trhových podmienkach aj keď znovu zredukoval počet zamestnancov a obmedzil živočíšnu výrobu na minimum a v roku 2004 POLNOSTAV s. r. o. nahradil KLAS s.r.o.